

8

การผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายของเกษตรกรผู้ยากไร้ :
กรณีศึกษา อำเภอ กุสุมาลย์ จังหวัด สกลนคร

นาย ไพฑูรย์ อรุณพันธ์



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

ISBN 974-632-696-1

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I 1743497x

PRODUCTION FOR CONSUMPTION AND MARKETING OF PEASANT FARM
: A CASE STUDY IN KUSUMAN DISTRICT SAKON NAKHON PROVINCE



Mr. PHAITOON AROONPUNT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School


Chulalongkorn University

1995

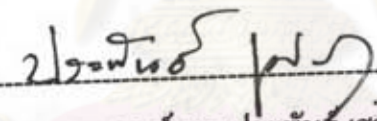
ISBN 974-632-696-1

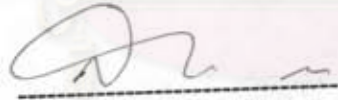
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายของเกษตรกรผู้ยากไร้
กรณีศึกษา อำเภอ กุสุมาลย์ จังหวัด สกลนคร
โดย นาย ไพฑูรย์ อรุณพันธ์
ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนโกมุท
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. กนก คติการ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

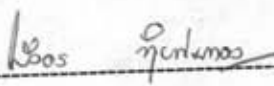

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สันติ จงสุวรรณ)

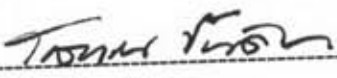
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ เสวตนันท์)


อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนโกมุท)


อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ดร. กนก คติการ)


กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บังอร ทับทิมทอง)


กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสภณ ชันติอาคม)



พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ไพฑูรย์ อรุณพันธ์ : การผลิตเพื่อบริโภคและจำหน่ายของเกษตรกรผู้ยากไร้ : กรณีศึกษา อำเภอ กุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร (PRODUCTION FOR CONSUMPTION AND MARKETING OF PEASANT FARM : A CASE STUDY IN KUSUMAN DISTRICT SAKON NAKHON PROVINCE) อ.ที่ปรึกษา : ศศ.ดร.สมชาย รัตนโกมุท, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ดร.กนก คดีการ, 208 หน้า. ISBN 974-632-696-1

การศึกษานี้ ตั้งขึ้นจากข้อสมมุติฐานที่ว่า เกษตรกรผู้ยากไร้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยงอันเกิดจากการผันแปรของรายได้ที่คาดหวัง การตัดสินใจในการวางแผนการปลูกพืชขึ้นอยู่กับรายได้ที่คาดหวังและทัศนคติที่มีต่อความเสี่ยง รวมทั้งกลไกของรัฐสามารถที่จะช่วยลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกรผู้ยากไร้นั้นได้ ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการศึกษาในเรื่องนี้ ก็เพื่อที่จะทดสอบสมมุติฐานดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยได้เลือกเกษตรกรของอำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร เป็นกรณีศึกษา ไร่ นา ตาม “โครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี” ประกอบด้วย กิจกรรม 6 กิจกรรม ได้แก่ การปลูกข้าวเหนียวนาปี การปลูกข้าวเจ้านาปี การเลี้ยงปลาน้ำจืด การปลูกพืชสวนครัว การปลูกพืชไร่ผลระยะกลาง และการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

วิธีการศึกษาได้แก่ การศึกษาพฤติกรรมการประกอบอาชีพทางการเกษตรของเกษตรกรและจากแบบจำลองการตัดสินใจผลิตตามขอบเขตความเชื่อมั่นที่มีต่อผลตอบแทน (The Expected Gain-Confidence Limit) ประมวลการโดยวิธีให้ค่าเบี่ยงเบนจากค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (Minimize of Total Absolute Deviation : MOTAD) รวมทั้งศึกษาบทบาทของรัฐเกี่ยวกับโครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร

การศึกษานี้ได้ผลว่า 1) เกษตรกรเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยง 2) การตัดสินใจทำการผลิตขึ้นอยู่กับรายได้ที่คาดหวัง ซึ่งสามารถลดความเสี่ยงด้วยการกระจายการผลิตประเภทต่าง ๆ ออกไป และ 3) ผลผลิตที่ได้ให้ผลเพียงพอต่อการบริโภคได้ครบทั้งปีและครบตามหลักโภชนาการ

การศึกษานี้ได้ครอบคลุมไปถึงช่องทางการตลาดซึ่งได้พบว่าภาครัฐได้สนับสนุนกิจกรรมต่อไปนี้อย่างเข้มแข็ง ได้แก่ การส่งเสริมการรวมกลุ่ม ในรูปของสหกรณ์ เพื่อที่จะสร้างอำนาจต่อรองเพื่อลดความเสี่ยงและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

ผู้ทำวิจัยได้มองภาพของการศึกษานี้ ในลักษณะของเครื่องมือชนิดหนึ่งที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ยากไร้ ดังนั้นโครงการเช่นนี้ควรที่จะได้ขยายไปสู่พื้นที่อื่นของประเทศต่อไป

ภาควิชา เกษตรศาสตร์
สาขาวิชา
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม



C460115: MAJOR ECONOMICS
KEY WORD:

PRODUCTION / CONSUMPTION / MARKETING / PEASANT FARM
PHAITON AROONPUNT : PRODUCTION FOR CONSUMPTION AND
MARKETING OF PEASANT FARM : A CASE STUDY IN KUSUMAN
DISTRICT SAKON NAKHON PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSI.
PROF. SOMCHAI RATTANAKOMUT, Ph.D., THESIS CO-ADVISOR :
KANOK KATIKHARN, Ph.D. 208 PP. ISBN 974-632-696-1

The study base on the assumption that the major peasant farm are risk averse derived from variation of expected income. The decision in crop planning depend on expected income and attitude toward risk-averse and the governmental mechanism can reduce risk of the peasant farm. Thus, the object of this study was built up to test the said assumption. The peasant farm of Kusuman District Sakon Nakhon Province was selected as a case study of "The Farm Pond Under Royal Princess Sirinthorn Project", consisting of 6 activities i.e., major glutinous rice crop, major rainfall rice crop, fish farm, household vegetation, fruit trees and native poultry.

The methodology used in this study were behavioral study and decision model (The Expected Gain - Confidence Limit) by means of minimize of total absolute deviation, including role study of governmental project farm-pond.

The study inferred that 1) The behavioral production of peasant farm were risk-averse 2) The decision of peasant farm on planting activities depended on level of expected income which able to some risks by diversifying risk on various crops. 3) The production yielded enough nutrient food for the whole year.

The study also cover the marketing channel found the following activities were strong supported by government sector promotion of cooperative structure in order to strengthen the bargaining power, reducing risk and increase level of income.

The author's viewed this study as a tool to improve a quality of life of peasant, therefore, the program should be expanded to other areas throughout Thailand.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา เกษตรศาสตร์

สาขาวิชา

ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติศ

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งสองท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมชาย รัตนโกมุท และ ดร. กนก คดีการ ผู้อำนวยการ ศูนย์ประสานงานปฏิบัติการ พัฒนาการเกษตรชนบท สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ตรวจสอบ ตลอดจนติดตามความคืบหน้าของการทำวิทยานิพนธ์มาโดยตลอด

นอกจากนี้ผู้เขียนใคร่ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประพันธ์ เสวदनันท์ ผู้เป็น ประธานคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บังอร ทับทิมทอง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โสภณ ชันติอาคม ผู้เป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็น และ ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้ที่มีส่วนร่วมในความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ ที่ผู้เขียนขอกล่าวถึงและขอขอบคุณ ไว้ ณ ที่นี้คือ คุณ ทศพล ไหมสุวรรณ และคุณ ฉาวร แซ่ตัน ตลอดจน เจ้าหน้าที่ของศูนย์ประสานงานปฏิบัติงานพัฒนาการเกษตรชนบททุกท่าน ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และ อำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์ รวมทั้งขอขอบคุณ คุณ กาญจนา บุครไววุฒิ สหกรณ์อำเภอ กุสุมาลย์ และ คุณ ทวีสิน ละวาทู ผู้ช่วยสหกรณ์ อำเภอ กุสุมาลย์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ของกรมส่งเสริมสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องใน โครงการสระน้ำเพื่อการเกษตรทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการทำการศึกษาคั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และที่ๆ ผู้เป็นแรงใจในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

ไพฑูรย์ อรุณพันธ์

เมษายน 2538

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ข
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 : บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
วิธีการศึกษา	5
ขอบเขตการศึกษา	6
วรรณกรรมปริทัศน์	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้จากการศึกษา	12
นิยามศัพท์	13
บทที่ 2 : เศรษฐกิจและสังคม อำเภอกุสุมาลย์	14
สภาพทั่วไป	14
สภาพภูมิประเทศ	15
สภาพเศรษฐกิจ	19
สภาพสังคม	24
โครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร	25
บทที่ 3 : แนวคิดทฤษฎีและขั้นตอนการดำเนินการศึกษา	30
การคาดหวังกำไรสูงสุด	30
ทฤษฎีความพอใจที่คาดหวัง	32
การพัฒนาทฤษฎีความพอใจที่คาดหวัง	33
แนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรผู้ยากไร้	41
การพัฒนาแนวความคิดเกี่ยวกับเกษตรกรผู้ยากไร้	41
ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา	44

สารบัญ(ต่อ)

บทที่ 4 : ระเบียบวิธีการศึกษา	49
การทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับความเสี่ยงของเกษตรกร	49
การวิเคราะห์ระบบการผลิตของเกษตรกร	53
การวิเคราะห์บทบาทรัฐ.....	69
บทที่ 5 : ผลการศึกษา	76
ผลการทดสอบสมมุติฐานเกี่ยวกับการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงของเกษตรกร	76
ผลการศึกษาพฤติกรรมของเกษตรกรหลังมีโครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร.....	78
ผลการเปรียบเทียบความเสี่ยงก่อนและหลังมีโครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร.....	85
ผลการศึกษาระดับการผลิตของเกษตรกรตามโครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร	87
ผลการสร้างหลักประกันการมีอาหารบริโภค.....	96
ผลการส่งเสริมการตลาดต่อการปลูกพืชเศรษฐกิจ.....	101
บทที่ 6 : สรุปและเสนอแนะ	107
สรุปผลการศึกษา	107
สรุปปัญหาที่พบในการทำวิจัย	108
ข้อเสนอแนะ	108
รายการอ้างอิง	110
ภาคผนวก ก. ผลการคำนวณตามแบบจำลอง	117
ภาคผนวก ข. ข้อมูลรายได้ ส่วนเบี่ยงเบนรายได้ ผลผลิต	148
ภาคผนวก ค. -แบบสอบถาม	171
-การพัฒนาเกษตรกรและโครงสร้างตลาดท้องถิ่น	182
ภาคผนวก ง. โปรแกรมสำเร็จแบบจำลองเชิงเส้น MUSAH 86	190

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงสถิติปริมาณน้ำฝนของอำเภอสุมาลย์ ปี 2523-2533	15
2.2 แสดงคริวเรือนและการประกอบอาชีพ	16
2.3 แสดงรายได้-รายจ่าย-รายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกร ปีเพาะปลูก 2535/36	17
2.4 แสดงแรงงานในครัวเรือน	18
2.5 แสดงการเคลื่อนย้ายแรงงาน	19
2.6 แสดงการถือครองที่ดิน	19
2.7 แสดงการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินและเอกสารสิทธิ์ของเกษตรกร	20
2.8 แสดงรายการแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	23
2.9 แสดงสาเหตุการป่วยจำแนกตามสาเหตุ 10 อันดับแรก.....	24
4.1 แสดงกลุ่มประชากร	58
4.2 แสดงปริมาณที่ดิน	62
4.3 แสดงจำนวนแรงงาน.....	63
4.4 แสดงปริมาณแรงงานเฉลี่ย.....	64
4.5 แสดงสัมประสิทธิ์การใช้แรงงาน.....	65
4.6 แสดงสัมประสิทธิ์การใช้ทุน	66
4.7 แสดงรูปแบบสมการ MOTAD.....	68
4.8 แสดงระยะเวลาการผลิตเพื่อการบริโภค.....	71
5.1 แสดงที่มาของรายได้	76
5.2 แสดงรายได้ครัวเรือนเกษตรกร.....	77
5.3 แสดงผลการคำนวณตามแบบจำลองของเกษตรกรกลุ่มที่ 1.....	79
5.4 แสดงผลการคำนวณตามแบบจำลองของเกษตรกรกลุ่มที่ 2.....	80
5.5 แสดงผลการคำนวณตามแบบจำลองของเกษตรกรกลุ่มที่ 3.....	81
5.6 แสดงผลการคำนวณตามแบบจำลองของเกษตรกรกลุ่มที่ 4.....	82
5.7 แสดงผลการคำนวณตามแบบจำลองของเกษตรกรกลุ่มที่ 5.....	83
5.8 แสดงผลการคำนวณตามแบบจำลองของเกษตรกรกลุ่มที่ 6.....	84

สารบัญตาราง(ต่อ)

- 5.9 แสดงส่วนเบี่ยงเบนเฉลี่ย-ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน-สัมประสิทธิ์ความแปรปรวน.....86
ของรายได้อีกก่อนและหลังโครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร
- 5.10 แสดงความต้องการสารอาหารขั้นต่ำและสารอาหารที่ผลิตได้ของเกษตรกรกลุ่มที่1และ2...96
- 5.11 แสดงความต้องการสารอาหารขั้นต่ำและสารอาหารที่ผลิตได้ของเกษตรกรกลุ่มที่3และ4...97
- 5.12 แสดงความต้องการสารอาหารขั้นต่ำและสารอาหารที่ผลิตได้ของเกษตรกรกลุ่มที่5และ6...99



ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญรูปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่ อำเภอกุสุมาลย์.....	27
2.2 แผนที่ แหล่งน้ำธรรมชาติ.....	28
2.3 แผนที่ ที่ตั้งโครงการสระน้ำเพื่อการเกษตร.....	29
3.1 แสดงเส้นความพอใจเท่ากันของเกษตรกร	32
3.2 แสดงเส้นความพอใจของเกษตรกรที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยง.....	34
3.3 แสดงความสัมพันธ์ของรายได้และความแปรปรวน.....	37
3.4 แสดงความสัมพันธ์ของรายได้และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน.....	37
4.1 แสดงระดับรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่พอเพียงชีพ	51
4.2 แสดงระดับรายได้ที่คาดหวังและระดับรายได้ที่เป็นไปได้ของการผลิตเพื่อยังชีพ.....	52
4.3 แสดงระดับรายได้ที่คาดหวังและระดับรายได้ที่เป็นไปได้ของการผลิตเพื่อการตลาด.....	52
4.4 แผนภาพการทำสัญญาซื้อขาย.....	75
5.1 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่พอเพียงชีพ	77
5.2 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 1.....	78
5.3 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 2.....	80
5.4 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 3.....	81
5.5 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 4.....	82
5.6 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 5.....	83
5.7 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 6.....	84
5.8 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 1 หลังการส่งเสริมฯ.....	101
5.9 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 2 หลังการส่งเสริมฯ.....	102
5.10 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 3 หลังการส่งเสริมฯ.....	103
5.11 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 4 หลังการส่งเสริมฯ.....	104
5.12 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 5 หลังการส่งเสริมฯ.....	104
5.13 แสดงรายได้ที่คาดหวังและรายได้ที่เป็นไปได้ของเกษตรกรกลุ่มที่ 6 หลังการส่งเสริมฯ.....	105